

PRIRUČNIK

Naučiti živjeti s opasnošću od mina i eksplozivnih ostataka iz rata

HRVATSKI CRVENI KRIŽ

Izdavač
Hrvatski Crveni križ

Za izdavača
Robert Markt

Autorica
Vijorka Roseg

Recenzenti
Dražen Jakopec
Aida Mujkić Klarić
Nikola Pavković

Urednici
Gordana Lazić Tafra
Miljenko Vahtarić

Korektura
Maja Antonić

Grafički urednik i ilustrator
Dubravko Kastropeli

Fotografije
Arhive Hrvatskog Crvenog križa i Hrvatskog centra za razminiranje

Tisak
Zrinski

Naklada
1.000 komada

© Sva prava pridržana. Nijedan dio ovog priručnika ne smije se upotrijebiti niti reproducirati na bilo koji način bez pisanog dopuštenja, osim u slučaju kratkih navoda u kritikama ili ocjenjivačkim člancima. Za sve obavijesti možete se obratiti izdavaču.

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000905759.

PRIRUČNIK

Naučiti živjeti s opasnošću od mina i eksplozivnih ostataka iz rata

Drugo dopunjeno i obnovljeno izdanje

Zagreb, 2015. godina

Zahvaljujem svima koji su omogućili tiskanje drugog dopunjenog i obnovljenog izdanja priručnika „Naučiti živjeti s opasnošću od mina i eksplozivnih ostataka iz rata“

Vijorka Roseg

Sadržaj

<i>Predgovor</i>	9
<i>Riječ autorice</i>	11
Uvod	13
1. Prepoznavanje mina i eksplozivnih ostataka iz rata	14
1. 1. Opće značajke mina	14
1. 2. Opće značajke eksplozivnih ostataka iz rata	16
2. Obilježavanje minski sumnjivog područja	18
2. 1. Službeno obilježavanje minski sumnjivog područja	18
2. 2. Improvizirano obilježavanje opasnog područja	20
3. Ponašanje i obavješćivanje	22
3. 1. Rizično ponašanje	22
3. 2. Pravilno ponašanje	22
3. 3. Obavješćivanje	24
4. Posljedice stradavanja od mina	25
4. 1. Ozljede od mina	26
4. 2. Zbrinjavanje žrtava mina	27
5. Protuminsko djelovanje	30
5. 1. Značajne konvencije u protuminskom djelovanju	32
5. 2. Hrvatski Crveni križ u protuminskom djelovanju	34
5. 3. Prikupljanje podataka o žrtvama mina	37
5. 4. Pomoć žrtvama mina	38
Naputak za održavanje predavanja	41
Popis kratica	43
Prilog: Minski sumnjiva područja u Republici Hrvatskoj	44
Popis literature	45

Predgovor

Nakon završetka Domovinskog rata Republika Hrvatska, nažalost, suočena je s velikim problemom opasnosti od mina, čime se svrstala među mnoge zemlje svijeta s istim problemom. Premda je razminiranje temeljna aktivnost, gotovo je nemoguće spriječiti posljedice opasnosti i stradavanja od mina, bez preventivnog djelovanja, osobito edukacije i informiranja građana.

Iako se u 2015. godini minski sumnjive površine još uvijek protežu na području deset županija, Republika Hrvatska sigurna je zemlja u svim dijelovima svoje infrastrukture, od prometa, turističkih odredišta do gospodarskih, socijalnih, društvenih i drugih objekata javne namjene.

Kao Predsjednica Republike Hrvatske u okviru svojih ustavnih ovlasti nastavit ću ohrabrivati, pomagati i podržavati svaku djelatnost u interesu sprječavanja stradavanja svih građana od mina, a kako bi sigurnost naše zemlje bila dodatno povećana, u skladu s temeljnim načelima poštivanja prava čovjeka.

U posljednjih dvadeset godina postignut je veliki napredak u prikupljanju zaostalog oružja iz Domovinskog rata u radu Ministarstva unutarnjih poslova, dok je Ministarstvo obrane nastojalo što prije osigurati uvjete za normalan život i rad stanovništva u ratom pogođenim područjima i stvaranju uvjeta za što brži gospodarski razvoj.

Uz pomoć Ujedinjenih naroda i ulaskom u Europsku uniju otvaraju se brojne mogućnosti za unapređenje sustava protuminskog djelovanja u radu Hrvatskog centra za razminiranje. Unatoč teškim gospodarskim okolnostima u kojima djelujemo, uspješno izvozimo znanje i nove tehnologije pod zastavom Europske unije koji pomažu drugim zemljama i pridonose humanitarnom radu i spašavanju ljudskih života diljem svijeta.

Uvjerena sam kako minama zagađene zemlje svijeta trebaju još više međusobno surađivati čime bi se omogućio miran i siguran život ljudi bez opasnosti od mina. Ne smijemo zaboraviti neizostavnu ulogu Međunarodnog odbora Crvenog križa koji pomaže žrtvama mina u mnogim zemljama svijeta.

Izražavam duboko žaljenje zbog svih hrabrih ljudi, pirotehničara i civila stradalih od mina te zahvaljujem svima koji nastoje pomoći u prevladavanju osobnih tragedija i ublažavanju teških posljedica.

Čestitam na izdanju ovog korisnog priručnika te Vam želim mnogo uspjeha u ostvarivanju našeg zajedničkog cilja, kako bi svi građani Republike Hrvatske i naši posjetitelji mogli nesmetano uživati u slobodi kretanja, bez straha od skrivenih mina.

PREDSJEDNICA
REPUBLIKE HRVATSKE

Kolinda Grabar - Kitarović

Riječ autorice

Prvo izdanje priručnika za instruktore „Naučiti živjeti s opasnošću od mina“ u nakladi Hrvatskog Crvenog križa 2006. godine izrađeno je prema propozicijama Ujedinjenih naroda i na temelju iskustava u radu predstavnika Međunarodnog odbora Crvenog križa koji su radeći boravili dugi niz godina u Hrvatskoj.

Drugo dopunjeno i obnovljeno izdanje priručnika „Naučiti živjeti s opasnošću od mina i eksplozivnih ostataka iz rata“ prošireno je na temelju novih spoznaja u sustavu protuminskog djelovanja. Ovo izdanje priručnika namijenjeno je instruktorima iz društava Crvenog križa i edukatorima iz drugih udruga i dobrovoljnih društava koji se bave edukacijom građana o opasnosti od mina i eksplozivnih ostataka iz rata.

U odnosu na prvo izdanje, drugo izdanje priručnika prošireno je u svom sadržaju, dodatku novih poglavlja, broju slika i stranica pa može poslužiti za dopunu znanja instruktora, kao i za informiranje građana o opasnosti od mina i eksplozivnih ostataka iz rata. Stečena iskustva iz rada Hrvatskog Crvenog križa mogla bi se primijeniti u drugim zemljama svijeta te poslužiti onima kojima su, nažalost, potrebna.

Uvod

Mine u svijetu još uvijek predstavljaju jednu od ozbiljnih prijetnji ljudskim životima. Zbog duge djelotvornosti, čak i preko 50 godina, mine prijete generacijama ljudi te ranjavaju i ubijaju civilno stanovništvo u približno 80 posto slučajeva. Podaci Ujedinjenih naroda (engl. United Nations, UN) ukazuju kako je opasnost stradavanja civila od mina deset puta veća nakon završetka oružanog sukoba, nego vojnika za vrijeme trajanja sukoba.

Posljednjih godina 20. stoljeća mine su često korištene s ciljem izolacije ili protjerivanja civilnog stanovništva, čime su proširene strahote nastale primjenom i prijetnjama tog smrtonosnog oružja. Ozljede od mina uglavnom se događaju u produktivnim godinama života dovodeći do smanjivanja broja radno sposobnih ljudi i teško mjerljive ljudske patnje.

Zaostale mine ograničavaju kretanje stanovnika, otežavaju pristup cestama, obradivoj zemlji i izvorima pitke vode, uzrokuju zdravstvene i ekološke posljedice te usporavaju povratak prognanika i izbjeglica svakodnevnom životu. Posljedice djelovanja mina smanjuju stabilnost neke zemlje, usporavaju socijalni i ekonomski razvoj i društveni napredak zajednice.

Danas nitko ne zna točan broj, premda procjene ukazuju na približno 120 milijuna različitih vrsta mina, kao i više milijuna neeksploziviranih ubojnih sredstava (engl. unexploded ordnance, UXO) koji su ostali skriveni iz prošlih ili sadašnjih sukoba u približno 70 zemalja svijeta (primjerice Afganistan, Angola, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Kambodža, Mozambik, Sudan i dr.).

U Africi ima najviše postavljenih mina (približno 37 milijuna u 19 zemalja), dok neke zemlje, kao Afganistan, Angola i Kambodža, imaju svaka pojedinačno gotovo deset milijuna mina.

Hrvatska je među zemljama s najvećim brojem mina u Europi, koje su postavljene tijekom Domovinskog rata (1991. - 1995. godina), no broj minski sumnjivih područja (MSP) i mina smanjuje se iz godine u godinu. Prema podacima Hrvatskog centra za razminiranje (HCR) za 2014. godinu u Hrvatskoj je bilo približno 60 tisuća mina i nepoznati broj neeksploziviranih ubojnih sredstava (NUS) na površini od 530 četvornih kilometara.

1. Prepoznavanje mina i eksplozivnih ostataka iz rata

1. 1. Opće značajke mina

Prema općoj definiciji, mine su eksplozivna sredstva namijenjena ubijanju i onesposobljavanju žive sile te uništavanju tehničkih sredstava i vozila. Svaka mina sastoji se od tijela, eksplozivne tvari i upaljača. Glavna karakteristika mina gotovo je paradoksalna jer se razlikuju od ostalog konvencionalnog oružja (primjerice streljiva). Mine se aktiviraju i eksplodiraju zbog blizine ili izravnog kontakta sa žrtvom - „privedene djelovanju“ (engl. victim actuated), a to mogu biti ljudi, životinje, vozila i sl.

Povijest mina

Tijekom povijesti mine su najčešće korištene u vojne svrhe u oružanim sukobima diljem svijeta pa povijest „minskog rata“ seže daleko u prošlost (brončano doba i rana antika), protežući se preko srednjeg vijeka do suvremenog doba. Smatra se da je riječ mina izvorno galskog porijekla (meina) pa je iz nje izveden poimeničeni pridjev mineralan u značenju metalna ruda. Izraz „mina“ originalno dolazi od vojne taktike punjenja tunela eksplozivom (tunneliranje podzemlja) blizu neprijatelja s mogućnošću eksplozije na sigurnoj udaljenosti.

Prve improvizirane prethodnice današnjih mina korištene su u 15. stoljeću na bojnopolju u Francuskoj (Agincourt). Mine nalik suvremenim protupješačkim minama koje izazivaju eksploziju aktivacijom na pritisak prvi put se pojavljuju u Američkom građanskom ratu u 19. stoljeću. Prva protutenkovska mina osmišljena je tijekom Prvog svjetskog rata pojavom kemijskog spoja i baruta te je izrađena od drva za uništavanje tenkova i ostalih vojnih vozila, kao prethodnica svih vrsta vatrenog oružja.

Za vrijeme Drugog svjetskog rata tehnološki razvoj dovodi do porasta proizvodnje velike količine raznih vrsta mina, nakon čega mine postaju jedno od najučinkovitijeg i najjeftinijeg oružja.

Unaprijeđena tehnologija (izrada mina od metala i plastike - polivinil) dovela je do stvaranja novih mogućnosti (manja veličina, vodootpornost) i brzog postavljanja na velika područja, primjerice bacanjem iz zrakoplova (Vijetnam). Svake godine u cijelom je svijetu postavljeno između dva do pet milijuna novih mina koje se još uvijek proizvode u nekim državama svijeta.

Proizvodnja jedne mine relativno je jeftina i iznosi od tri do 30 američkih dolara, no njezino uklanjanje iznosi od 300 do 1.000 američkih dolara. Prema procjenama UN-a, za potpuno uklanjanje približno 100 milijuna aktivnih mina u 70 zemalja svijeta trebalo bi 1.100 godina i 33 milijarde američkih dolara.

Tehnička svojstva mina

Prema mjestu polaganja razlikuju se kopnene i podvodne mine koje mogu djelovati jakim eksplozivnom snagom i velikim dometom. Mine mogu biti zakopane u raznim vrstama tla, ali i postavljene na stazama, cestama, željezničkim prugama, napuštenim područjima, u rijekama, moru i dr.

Pravilno postavljenu minu nemoguće je ili vrlo teško zamijetiti, no pod utjecajem vremenskih uvjeta (kiša, suša, vjetar) može doći do otkrivanja pa se opaža samo vrh ili rub mine. Zbog erozije tla ili otapanja snijega mine mogu promijeniti položaj, izgled i boju, a promjenom riječnog vodostaja i zbog poplava može doći do „kretanja mina“. Najčešća podjela kopnenih mina je prema namjeni - na protupješačke i protuoklopne mine.

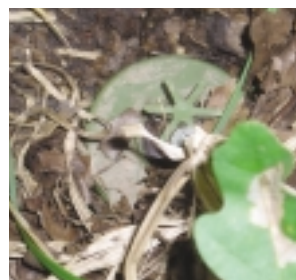
Protupješačke mine

Protupješačke mine čine 83 posto od svih vrsta mina te su namijenjene ranjavanju ili ubijanju ljudi, a često su postavljene nasumce bez minskih zapisa, prijeteći osobito civilima. Prema načinu aktivacije protupješačke mine mogu se podijeliti na protupješačke razorne (nagazne) mine, protupješačke rasprskavajuće (potezne i odskočne) mine i mine iznenađenja.

Protupješačke nagazne mine postavljaju se ispod ili na površinu tla, no obično su zakopane na dubinu od tri do pet centimetara te se aktiviraju nagazom (stajanjem ili pritiskom) sile od dva do četiri kiloponda. Protupješačku nagaznu minu mogu aktivirati odrasla osoba ili dijete kao i manja životinja poput psa.

Protupješačke rasprskavajuće (fragmentacijske) mine postavljaju se na površinu ili iznad tla (obično na stup ili kolac zabijen u zemlju) i gotovo su uvijek dobro skrivene pojedinačno ili u skupinama negdje u prirodi među vegetacijom ili kamenjem.

Najčešće se aktiviraju potezanjem, otpustom ili prekidom tanke žice koja je postavljena kao prepreka, pri čemu eksplodiraju i raspršuju se na stotine malih razornih metalnih dijelova (krhotine mine), koji ubijaju ili teško ranjavaju veći broj ljudi istodobno (na udaljenosti od 50 do 100 metara).

Protuoklopne mine

Protuoklopne mine namijenjene su zaustavljanju i uništavanju neprijateljskih oklopnih i drugih vozila (kamioni, tenkovi i sl.). Postavljaju se pojedinačno ili u skupinama (minskim poljima) na cestama i putovima, ali se mogu naći i na širim područjima kao što su livade, pašnjaci, polja i sl. Najčešće se aktiviraju silom od 120 do 150 kiloponda (osobno vozilo, tenk, veća životinja poput konja).

Za vrijeme Domovinskog rata mine su postavljane na crtama razgraničenja, bojišnica kao i na područjima od strateške važnosti, premda su se glavna obilježja postavljanja mina često mijenjala. Na nekim područjima posebnu opasnost predstavljala su miješana minska polja (postavljanje protupješačkih i protuoklopnih mina zajedno), ali su u većem broju postavljane samo protupješačke mine (oko 80 posto), za razliku od protuoklopnih mina (oko 20 posto).

Mine iznenađenja i minirane zamke

Mine iznenađenja i minirane zamke (engl. booby trap) namjerno su postavljene eksplozivne naprave namijenjene ranjavanju ili ubijanju ljudi u nenadanim okolnostima (primjerice prilikom otvaranja vrata i prozora ili pri obavljanju različitih poslova). Minirane zamke najčešće su spojene na prepoznatljive „zamaskirane predmete“ koji privlače pozornost ljudi (igračke, satovi i sl.). Aktiviraju se i eksplodiraju pri najmanjem dodiru ili pomicanju predmeta spojenog žicom u neposrednoj blizini. Gotovo svaki predmet može postati minirana zamka ili zaostala eksplozivna naprava. Posljednjih godina u terorističkim akcijama sve se više koriste improvizirane eksplozivne naprave (engl. improvised explosive devices, IED).

1. 2. Opće značajke eksplozivnih ostataka iz rata

Eksplozivni ostaci iz rata (engl. explosive remnants of war, ERW) neeksplodirana su ubojna sredstva, koja za razliku od mina uglavnom eksplodiraju pri udaru o tlo. Ponekad ne eksplodiraju pa ostaju napuštena na mjestu pada ili zakopana u zemlji niz godina nakon sukoba na mjestima gdje se ratovalo. Mogu eksplodirati diranjem, pomicanjem, udaranjem ili uklanjanjem bilo kada. Eksplozivni ostaci iz rata imaju smrtonosni domet od 300 do 1.000 metara. Mogu biti različitog oblika, veličine i boje, a tijekom vremena promijeniti izgled.

Odbačeno oružje i neeksplozirana ubojna sredstva (primjerice granate, kazetne i ručne bombe, streljiva i sl.) mogu se naći na smetlištima, napuštenim mjestima, skrivena u travi i parkovima, odnosno u jezerima i rijekama. I nekontrolirano držanje oružja u kući ili stanu može značiti moguću opasnost, osobito za djecu.

UPAMTITE!

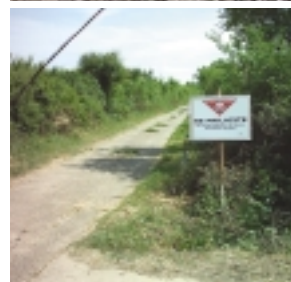
**NIKADA NE DIRAJTE MINE NI EKSPLOZIVNE OSTATKE IZ RATA.
NIKADA NIŠTA NE BACAJTE NA MINE NI EKSPLOZIVNE OSTATKE IZ RATA.**

2. Obilježavanje minski sumnjivog područja

U Hrvatskoj su mine većinom postavljane mimo stručnih pravila i bez zapisnika te su korištene za međusobno zaustavljanje sukobljenih strana i učvršćivanje položaja vojnih ili paravojskih snaga. Budući da je većina mina zakopana ili dobro skrivena, njihovo je otkrivanje otežano pa je minski sumnjivo područje ponekad teško prepoznatljivo.

Minski sumnjivo područje je svako područje za koje postoji opravdana sumnja da je onečišćeno minama i neeksplozivnim ubojnim sredstvima ili gdje se sumnja na onečišćenost te se zbog sigurnosti života i rada ne koristi. Minski sumnjiva i minirana područja mogu biti:

- bivše bojišnice, nadzorne točke, rovovi i bunker; i
- napuštene ili uništene zgrade i kuće;
- obilježena minirana područja;
- skladišni prostori, vojne građevine i postrojenja;
- zapuštene vodovodne i električne instalacije;
- zapuštene željezničke pruge i stupovi mostova;
- mjesta na kojima ima ostataka lešina i kostura životinja;
- ostavljena vozila;
- zarasla područja, staze, putovi, šume i voćnjaci;
- zarasli rubovi cesta, jaraka, kanala, nasipa i rijeka.

UPAMTITE!

NIKADA NE IDITE NA MINSKI SUMNJIVA NI MINIRANA PODRUČJA.

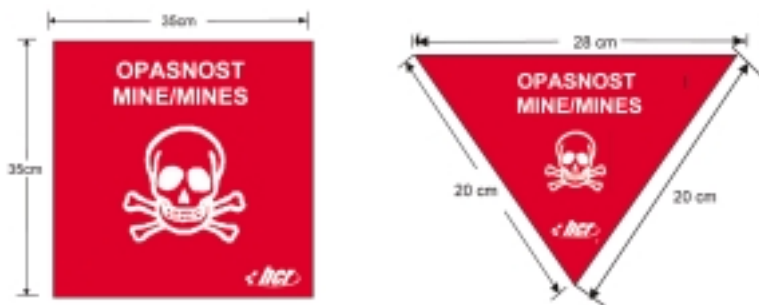
Obilježavanje minski sumnjivog područja provodi se radi stvaranja jasne i vidljive granice između sigurnog i minski sumnjivog ili miniranog područja. Na taj način želi se pravovremeno obavijestiti i upozoriti na opasnost te spriječiti ljude, stoku i vozila od ulazanja u minski sumnjivo područje.

2. 1. Službeno obilježavanje minski sumnjivog područja

Službeno (trajno i privremeno) obilježavanje predstavlja vizualno upozorenje ili fizičku prepreku kretanju ljudi, vozila i stoke na mjestima pristupa minski sumnjivom području. Službeno

postavljene oznake minske opasnosti moraju biti dobro uočljive i vidljive na udaljenosti od 30 do 50 metara te izdržati sve atmosferske utjecaje u trajanju od jedne do pet godina.

Oznake minske opasnosti su mala četvrtasta crvena ploča (stranica 35 cm) i mala trokutna crvena ploča (osnovica 28 cm i krakovi 20 cm). Male oznake minske opasnosti predstavljaju jasno vizualno upozorenje na veliku opasnost od mina. Postavljaju se na preglednim mjestima gdje moraju biti vidljive i jasno prepoznatljive s udaljenosti od najmanje 30 metara.

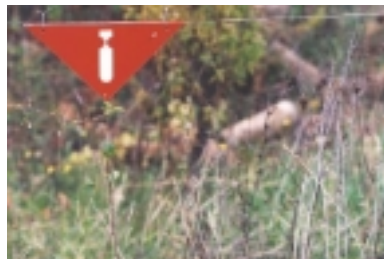
Velika četvrtasta bijela ploča minske opasnosti (80 x 60 cm) predstavlja osnovni način obilježavanja minski sumnjivog područja kao jasno vizualno upozorenje na veliku opasnost od mina. Velika oznaka minske opasnosti postavlja se na preglednim i pristupnim mjestima u blizini minski sumnjivog područja na kojemu se očekuje kretanje ljudi, s ciljem upozoravanja i zabrane pristupa. Velika ploča minske opasnosti mora biti vidljiva i jasno prepoznatljiva s udaljenosti od najmanje 50 metara.

Obilježavanje minskom ogradom predstavlja vizualnu i fizičku prepreku kretanju ljudi, stoke i vozila te se postavlja unutar naseljenih mjesta na sigurnom području (u blizini škole, dječjeg vrtića, igrališta i drugih građevina). Minska ograda sastavljena je od stupova povezanih žicom u tri reda s pričvršćenim oznakama minske opasnosti. Minska ograda privremenog obilježavanja postavlja se na područja koja će uskoro biti razminirana. Minska ograda trajnog obilježavanja postavlja se na područja gdje razminiranje nije planirano u duljem vremenskom roku.

Oznaka opasnosti od neeksplozivnih ubojnih sredstava predstavlja vizualno upozorenje kojim se obilježava i upozorava stanovništvo na opasnost od neeksplozivnih ubojnih sredstava. Službenim oznakama minske opasnosti pripadaju:

- mala četvrtasta crvena ploča s natpisom MINE;
- mala trokutna crvena ploča s natpisom MINE;
- mala trokutna crvena ploča s nacrtanom lubanjom, prekriženim kostima i natpisom OPASNOST MINE;
- mala četvrtasta crvena ploča s nacrtanom lubanjom, prekriženim kostima i natpisom OPASNOST MINE;
- velika četvrtasta bijela ploča s natpisom NE PRILAZITE – NA OVOM PODRUČJU JE VELIKA OPASNOST OD MINA iznad kojeg se nalazi crveni trokut s nacrtanom lubanjom, prekriženim kostima i natpisom MINE/MINES te oznaka HCR;
- žuta ili crvena vrpca s natpisom MINE;
- minska ograda.

Oznake minske opasnosti u skladu s međunarodnim standardima i Pravilnikom o načinu obavljanja poslova razminiranja postavljaju djelatnici Hrvatskog centra za razminiranje koji su odgovorni za održavanje kao i ovlaštene tvrtke za humanitarno razminiranje (tijekom, po završetku radova pretraživanja i/ili razminiranja). Za vrijeme rata takve oznake mogu postaviti pripadnici vojnih i policijskih snaga.

Prema Zakonu o humanitarnom razminiranju (NN 153/05, 63/07, 152/08) kažnjivo je oštećivanje, skidanje ili uklanjanje oznaka minske opasnosti. U Hrvatskoj je na dan 31. prosinca 2014. godine bila postavljena 12.071 oznaka minske opasnosti. Službenim obilježavanjem minski sumnjivog područja podrazumijeva se:

- postavljanje oznaka minske opasnosti i minske ograde;
- postavljanje oznaka opasnosti od neeksplozivnih ubojnih sredstava;
- kontrola prethodno postavljenih oznaka minske opasnosti i minskih ograda;
- ponovno obilježavanje i postavljanje minskih oznaka i ograde koje nedostaju;
- uklanjanje ili premještanje oznaka minske opasnosti i minskih ograda nakon završenih poslova pretraživanja i/ili razminiranja.

2. 2. Improvizirano obilježavanje opasnog područja

Improvizirane (neslužbene) oznake opasnosti od mina i eksplozivnih ostataka iz rata obično izrađuju i postavljaju sami mještani u vrijeme sukoba znajući iz iskustva koja su područja opasna. Improvizirano obilježavanje služi upozoravanju lokalnog stanovništva na opasnost sve do trenutka službenog obilježavanja.

Zbog sustavnog obilježavanja Hrvatskog centra za razminiranje u Hrvatskoj više nema improviziranih oznaka, ali se takve oznake mogu vidjeti u zemljama tijekom ili nakon završetka oružanog sukoba dok ne započne razminiranje. Improviziranim oznakama opasnosti od mina i eksplozivnih ostataka iz rata pripadaju razna priručna sredstva kao što su:

- gomila otrgnutih grana na putu;
- križno postavljene grane drveća;
- metalni križevi uz putove ili ceste;
- gomila kamenja;
- plastične vrećice ili komadi tkanine privezani na drvenom stupiću;
- rukom napisan ili nacrtan znak mine.

UPAMTITE!

UKLANJANJE I UNIŠTAVANJE OZNAKA MINSKE OPASNOSTI KAŽNJIVO JE DJELO.

ULAŽENJE U OBILJEŽENO MINSKI SUMNJIVO ILI MINIRANO PODRUČJE
KAŽNJIVO JE DJELO.

3. Ponašanje i obavješćivanje

3. 1. Rizično ponašanje

Primjeri iz života pokazuju kako se mnoge minske nesreće događaju zbog rizičnog ponašanja. Stanovnici koji žive u blizini minski sumnjivih područja ponekad se zbog neopreza, ali i neznanja izlažu nepotrebnim rizicima odlazeći na opasna područja. Takvo ponašanje pojedinca može ugroziti i nevine promatrače, a razlozi mogu biti različiti.

Starije osobe nerado mijenjaju ustaljene navike jer su završetkom rata odlučile nastaviti obavljati uobičajene poslove kao što je obrađivanje zemlje i sl. Odrasli muškarci često smatraju ako su „preživjeli rat, da će preživjeti i mir“ jer imaju nešto vojnog iskustva i misle kako znaju sve o minama te im se ništa ne može dogoditi. I turistička radoznalost može biti kobna za neupućene posjetitelje.

Mlađe osobe znaju za postojanje određenog rizika, ali ne vjeruju u mogućnost lošeg ishoda odlazeći na minski sumnjiva područja zbog istraživanja ili prikupljanja „vojnih suvenira“. Djeca i mladi ponekad ne shvaćaju posljedice rizičnog ponašanja jer ne znaju procijeniti ozbiljnost situacije, a znatiželja ih potiče na istraživanje nepoznatih područja i proučavanje nepoznatih predmeta, bez dovoljnog znanja o mogućoj opasnosti koja može dovesti do nesretnog slučaja.

Premda su mnogi civili svjesni opasnosti koja im prijete, često u potrazi za hranom (lovci, nomadi, ratari, stočari) ulaze u minski sumnjiva i opasna područja riskirajući svoje živote. Jedan od glavnih razloga koji povećava rizik stradavanja civila - „civilova dilema“ je egzistencijalna nužda (ekonomska nužnost), kao što je primjerice prikupljanje plodova hrane, vode, drva za ogrjev i sl. Ne treba zaboraviti da mine mogu usmrtiti stoku, čime se ugrožava opstanak nekih obitelji.

3. 2. Pravilno ponašanje

Putujete li po nepoznatom području za koje mislite da je minirano, uvijek pomno gledajte i tražite službene i/ili improvizirane oznake opasnosti od mina i eksplozivnih ostataka iz rata. Prolazite li područjem u kojem niste dugo ili nikada bili, dobro se informirajte i budite oprezni. Raspitajte se i provjerite kod mještana i nadležnih vlasti koja su područja sigurna. Slijedite ugažene putove i ceste i ne vozite po prečacima ili stranputicama gdje vam se čini da nitko nije prošao. Usredotočite pozornost na prepreke postavljene uz putove i ceste.

Naiđete li na sumnjivi predmet koji privlači vašu pozornost, razmislite je li to područje možda minirano ili je taj predmet namjerno postavljen kao minirana zamka. Označite mjesto na kojem ste ugledali mine ili eksplozivne ostatke iz rata te obavijestite nadležne službe i upamtite:

- ne istražujte nepoznata područja;
- ne pokušavajte sami razminirati ni uklanjati eksplozivne ostatke iz rata;
- ne prikupljajte mine ni eksplozivne ostatke iz rata;
- ne prilazite minama ni eksplozivnim ostacima iz rata.

Zablude o minama

Među ljudima se govori i postoje zablude o minama koje nisu točne. Primjerice paljenje vegetacije na miniranim područjima nije djelotvorno jer samo neke mine mogu eksplodirati, ali ne i sve, a preostale mine mogu biti još opasnije i otežati razminiranje. Najčešće zablude o minama su:

- brзом vožnjom kroz minsko polje smanjuje se mogućnost aktiviranja mina;
- hodanjem na prstima kroz minsko polje smanjuje se mogućnost nagaza na minu;
- mine postavljene prije nekoliko godina nemaju razorno djelovanje;
- nagazom na minu prije eksplozije čuje se „klik“;
- praćenje osobe u stopu siguran je način prolaska kroz minsko polje;
- zimi po snijegu i ledu mine se ne mogu aktivirati.

Postupak u opasnom području

Ugledate li mine ili eksplozivne ostatke iz rata, vjerojatno se nalazite u minski sumnjivom i opasnom području te se morate strogo držati sljedećih uputa:

- odmah stanite na mjestu i nemojte dalje hodati niti se pomicati;
- nemojte paničariti i ostanite prisebni;
- dobro razmislite prije nego bilo što poduzmete;
- nemojte pokušavati izaći iz opasnog područja;
- upozorite ostale da ste u opasnom području;
- vičite i zovite u pomoć;
- čekajte da netko naiđe.

3. 3. Obavješćivanje

U Ženevskom centru za humanitarno razminiranje (engl. Geneva International Centre for Humanitarian Demining, GICHD) 2004. godine izrađen je standardizirani međunarodni Informacijski sustav protuminskog djelovanja (engl. Information Management System of Mine Action, IMSMA) koji služi za prikupljanje i sistematizaciju podataka te planiranje protuminskog djelovanja.

IMSMA se danas koristi u nekim zemljama svijeta (primjerice Albanija, Peru, Sudan i dr.), ali ne i u Hrvatskoj. Hrvatski centar za razminiranje razvio je svoj vlastiti minsko-informacijski sustav (MIS portal) za protuminsko djelovanje. Na web stranicama Hrvatskog centra za razminiranje (www.hcr.hr) može se koristiti jedinstvena u svijetu aplikacija minsko-informacijski sustav (<https://misportal.hcr.hr>), koja svakom korisniku omogućava informiranje i uvid u minsku situaciju s prikazom položaja oznaka minske opasnosti na području cijele Hrvatske.

UPAMTITE!

**UGLEDATE LI MINE ILI EKSPLOZIVNE OSTATKE IZ RATA OBAVIJESTITE
HITNE SLUŽBE NA BROJ 112 ILI POLICIJU NA BROJ 192.**

4. Posljedice stradavanja od mina

Mine ranjavaju ili ubijaju uzrokujući teške posljedice, no srećom svi minski incidenti (engl. incident, slučaj) ne dovode uvijek do stradavanja. Premda je točan broj žrtava (osobe ozlijeđene ili smrtno stradale od mina) gotovo nemoguće doznati, sigurna je činjenica kako mine nastavljaju ozljeđivati oko četiri tisuće osoba svake godine, a izvješća o žrtvama i dalje dolaze iz približno 60 zemalja Afrike, Azije, Južne Amerike i Europe.

U možda najtežoj minskoj krizi svijeta devedesetih godina prošlog stoljeća (1994. godina) svakog su mjeseca ukupno dvije tisuće osoba ubijene ili ranjene od mina (800 smrtno stradalih i 1.200 ozlijeđenih osoba). Prema podacima Međunarodnog odbora Crvenog križa (engl. International Committee of the Red Cross, ICRC) iz 1997. godine, u svijetu je bilo između 24 i 26 tisuća novih žrtava mina.

Gotovo deset godina kasnije broj žrtava ipak je manji, a podaci u Izvješću o praćenju kopnenih mina (engl. Landmine Monitor Report, LMR) za 2004. godinu, ukazuju na 15 do 20 tisuća novih žrtava mina iz približno 70 zemalja svijeta (Afganistan, Angola, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Indija, Irak, Kambodža, Kolumbija i dr.).

Prema LMR-u za 2012. godinu ukupno je bilo 3.628 žrtava mina i eksplozivnih ostataka iz rata od čega je 1.066 žrtava ubijeno, 2.552 je ranjeno, dok su podaci za deset žrtava nepoznati. To je najmanji zabilježeni broj stradavanja od 1999. godine, a podaci dolaze iz 62 države svijeta.

Međutim, ta se izvješća odnose samo na žrtve čija su stradavanja zabilježena, no smatra se da je stvarni broj žrtava mina i eksplozivnih ostataka iz rata ipak nešto veći jer praćenje i prikupljanje podataka nije u svim zemljama odgovarajuće i dostupno.

U sukobima gdje „minski rat“ predstavlja jedan od glavnih načina vođenja rata (primjerice u Kambodži), broj žrtava ponekad je teško i nemoguće odrediti, kao i njihov „profil“ (civil, pirotehničar, vojnik) te način stradavanja.

Prema većini istraživanja u svijetu, muškarci više stradavaju od mina i to najčešće u dobi između 15. i 64. godine života, dok približno jednu trećinu (30 posto) žrtava mina čine žene (10 posto) i djeca (većinom dječaci) do 15 godina (20 posto).

Djeca su posebno izložena stradavanju od mina i eksplozivnih ostataka iz rata jer često zaigrana ne uoče opasnost, a postavljene minske oznake ponekad za njih mogu biti beskorisne budući su još malena i ne znaju čitati. Prema nekim istraživanjima jedna od deset žrtava mina u svijetu je mlađa od 15 godina.

U Hrvatskoj je od 1991. do kraja 2014. godine u 1.354 minske nesreće stradalo 1.978 osoba, od čega je bilo 511 smrtno stradalih. U istom razdoblju stradalo je 68 djece, od čega je 12 djece smrtno stradalo. Od 2005. godine u Hrvatskoj niti jedno dijete nije stradalo od mina. Nakon završetka Domovinskog rata neki se minski incidenti odnose na poteškoće nastale pri razminiranju (iskopi, ljudska greška i sl.) i dovode do stradavanja pirotehničara (ukupno 204, od čega 60 smrtno), a ne samo civila.

4. 1. Ozljede od mina

Ozljede od mina osobito su teške, a nastale rane izrazito nečiste i podložne infekcijama pa je liječenje iznimno složeno i skupo. Čak i sami kirurzi ozljede od mina svrstavaju među najgore ozljede koje su ikad zbrinjavali jer se ne viđaju često u civilnoj kirurškoj praksi. Njihovo liječenje zahtijeva dodatno specijalističko znanje i iskustvo iz ratne kirurgije.

Ozljede od mina razlikuju se od ozljeda uzrokovanih ostalim konvencionalnim oružjem. Eksplozija mine primarno stvara velike rane na koži i potkožnom tkivu, koje su obično ispunjene stranim tijelima kao što su zemlja, dijelovi cipela ili odjeće i krhotine mine, koji prodiru duboko u meka tkiva i kosti.

Premda su sve ratne rane primarno nečiste, ozljede od mina su posebno zagađene i opasne jer se stvaraju „asimetrični džepovi“ neravnih granica u raznim smjerovima tkiva. Svaki komadić stranog tijela mora biti u potpunosti uklonjen kako bi se spriječila daljnje komplikacije i sekundarna infekcija. Popratna psihološka trauma često nastaje zbog težine minskog incidenta i same ozljede.

Vrsta mine (snaga eksplozivnog punjenja, jačina zračnog - eksplozivnog vala i toplinska aktivnost koja nastaje pri sagorijevanju eksploziva) i udaljenost dijela tijela koji je bio u kontaktu s minom u trenutku eksplozije bitno određuju vrstu i težinu tjelesne ozljede kao i cjelokupno oštećenje organizma. Prema R. M. Coupland i A. Korver iz ICRC-a tri su uobičajene vrste ozljeda uzrokovane eksplozijom protupješačke mine.

Prva i najčešća je tipična blast (engl. blast, prasak) ozljeda uzrokovana nagazom stopala na protupješačku nagaznu minu pri čemu dolazi do aktivacije i eksplozivnog praska koji dovodi do mišićnih i koštanih oštećenja noge i amputacije potkoljenice uz moguće sekundarne multiple (višestruke) ozljede koje mogu zahvatiti drugu nogu, genitalije, ruke i prsni koš, dok je glava rjeđe ozlijeđena.

Druga vrsta ozljede nastaje prilikom eksplozije protupješačke rasprskavajuće potezne ili odskočne mine pri čemu dolazi do snažnog rasprskavanja metalnih dijelova koji velikom brzinom pogode i najčešće primarno ozljeđuju glavu, vrat, prsni koš i trbušnu šupljinu. Tijelo

žrtava obično je posuto oštrim razornim krhotinama mine koje prodiru duboko u meka tkiva i kosti, uzrokujući teške ozljede uz moguća oštećenja drugih organa i smrt. Protupješačke rasprskavajuće mine mogu ubiti ili raniti više osoba u jednom minskom incidentu.

Treća vrsta ozljeđivanja odnosi se na slučajnu eksploziju protupješačke mine koja se češće događa pri poslovima razminiranja ili prilikom dječje igre. Mala veličina nekih vrsta mina svojim oblikom privlači dječju pažnju pa ih zamijene za igračke. Slučajna eksplozija protupješačke mine može uzrokovati teške tjelesne ozljede. Ako ozlijeđeni preživi, uzrokuje amputaciju jedne ili obje ruke, ozljede oka i sljepoću. U novije vrijeme razlikuju se ozljede uzrokovane protuoklopnim minama. Ako ozlijeđeni prežive eksploziju (u vozilu), nastaju teške višestruke ozljede, opekline i prijelomi.

4. 2. Zbrinjavanje žrtava mina

Mnoge žrtve mina u trenutku stradavanja nalaze se same u udaljenim područjima i tako ozlijeđene mogu satima ležati čekajući pomoć i umrijeti. U većini zemalja koje su zagađene minama, zbog rata ili siromaštva nema odgovarajuće razvijenog zdravstvenog sustava. Evakuacija (izvlačenje) žrtava iz miniranog područja može biti otežana ili odgođena, a prijevoz do najbliže zdravstvene službe dugotrajan (kamionom, motociklom, na konju i sl.) preko planina ili po teško prohodnim stazama (Afganistan).

Preživljavanje žrtava mina često ovisi o dostupnoj pomoći (brza evakuacija, neodgodiva prva pomoć i žurni prijevoz do bolnice) u prvim satima nakon minskog incidenta, dok ostali dio medicinskog zbrinjavanja više ovisi o liječenju i rehabilitaciji. Mnoge žrtve mina umiru i zato jer spasioci nisu osposobljeni za ulazak u minirano područje, što može dodatno rezultirati njihovim ozljeđivanjem zbog aktiviranja druge mine u blizini, a izvlačenje mora biti bez rizika za ostale osobe. U nekim zemljama postoje problemi koji nastaju zbog slabo razvijene tehnologije suvremene komunikacije koja je potrebna nakon minskog incidenta.

Većina miniranih područja nalazi se udaljena od većih središta, no ipak se razlikuje među pojedinim zemljama. Prema podacima ICRC-a i Liječnika za ljudska prava (engl. Physicians for Human Rights, PHR) samo 25 posto žrtava mina u nekim zemljama svijeta stiže do bolnice unutar šest sati od ozljeđivanja, a 15 posto ih putuje više od tri dana (Afganistan), no u prosjeku to iznosi 12 sati (Kambodža).

Posljednja dva desetljeća 20. stoljeća ICRC je u svojim bolnicama zbrinuo na tisuće ljudi ranjenih u oružanim sukobima. Među ratnim ozljedama protupješačke mine uzrokuju najveći broj amputacija na što ukazuje i podatak o pacijentima (85 posto amputacija učinjeno je na žrtvama mina). Jedna od tri žrtve mina trebat će neizbježnu amputaciju barem jednog ekstremiteta, od čega će 17 posto amputacija biti ispod koljena, a oko deset posto iznad koljena. Amputaciju oba ekstremiteta imat će 2,9 posto žrtava mina.

Pacijenti koji prežive eksploziju mine ostaju dulje u bolnici (prolongirana hospitalizacija), nego pacijenti ozlijeđeni uslijed drugih ratnih djelovanja. Prosječan boravak u bolnici za žrtve mina

je 32,3 dana pa su im zbog amputacije potrebne gotovo četiri operacije i povećane količine transfuzije od prosječno 3,2 doze krvi. Nasuprot tome, u zemljama u razvoju prosječan boravak u bolnici za pacijente ozlijeđene klasičnim streljivom je 18,1 dan, a njihovo zbrinjavanje zahtijeva u prosjeku 1,9 operacija i 0,5 doza krvi.

Za žrtve koje su preživjele minski incident glavni uzrok smrti je sekundarna infekcija jer primarno zagađena rana ne smije biti ostavljena bez obrade dulje od šest, a nikako više od 12 sati. Prema ICRC-u mortalitet žrtava mina koje stignu do bolnice nije visok i kreće se od četiri do pet posto. Općenito se smatra da je mortalitet žrtava mina visok te ga nije moguće posve točno odrediti, ali se kreće od 40 do 50 posto (Afganistan 55 posto, Mozambik 48 posto). Polovina žrtava umire unutar jednog sata od incidenta prije nego dođe do odgovarajuće medicinske pomoći.

Najčešći razlog visokog mortaliteta je prijevremena (prehospitalna) smrt uzrokovana gubitkom velike količine krvi (Kambodža 87,5 posto). Prema ICRC-u i nekim drugim istraživanjima, mortalitet manji od 50 posto zabilježen je kod žrtava gdje je bila osigurana odgovarajuća evakuacija i medicinsko zbrinjavanje. Najviši mortalitet pripisuje se teškim ozljedama uzrokovanim protupješačkim rasprskavajućim minama.

Djeca teže podnose i teže preživljavaju gubitak veće količine krvi, a često su podvrgnuta reamputaciji i nakon nekoliko godina od ozljeđivanja jer preostali dio kosti u odnosu na bataljak raste brže nego okolni mišići i koža. Većina djece u dobi do 15 godina umire od blast ozljeda (85 posto) prije nego stigne do bolnice zato što se njihovi vitalni organi u trenutku ozljede nalaze bliže eksplozivnom prasku nego što je kod odraslih osoba.

Javnozdravstveni problem mina

Na 51. skupštini Svjetske zdravstvene organizacije (engl. World Health Organization, WHO) održanoj u svibnju 1998. godine zaključeno je kako uporaba protupješačkih mina dovodi do ozljeđivanja i tragičnih posljedica za civilno stanovništvo te je donesena Rezolucija 51.8 koja proglašava štete i posljedice uzrokovane protupješačkim minama javnozdravstvenim problemom.

U Rezoluciji se poziva na konkretan javnozdravstveni odgovor zbog protupješačkih mina i bolju procjenu utjecaja mina na zdravlje ljudi, promociju preventivnih programa, jačanje zdravstvene skrbi i rehabilitacijskih programa, osnivanje centara za protuminsko djelovanje, kao i bolju informiranost o javnozdravstvenim aspektima djelovanja mina uključivanjem međunarodnih i nacionalnih službi, čiji je rad neophodan za smanjivanje ukupnog bremena mina i utjecaja na zdravlje ljudi.

Svim zemljama svijeta upućen je poziv za rješavanje problema mina te razvoj sveobuhvatnog, integriranog i zajedničkog javnozdravstvenog pristupa, koji ne smije diskriminirati žrtve mina u odnosu na ostale osobe koje su ozlijeđene u drugim okolnostima. Prema ICRC-u nastala „pandemija ozljeda od mina“ u svom uzroku i posljedicama ima zdravstveni, socijalni, ekonomski i politički značaj koji obično zahvaća „najosjetljivije“ ljude u zajednici.

Zdravstvene posljedice uzrokovane minama uključuju povećane zdravstvene potrebe stradalog stanovništva, ali i njihovih obitelji, koje u mnogim zemljama čak i uz međunarodnu pomoć mogu u kratkom vremenu dodatno opteretiti već ionako slabo razvijen zdravstveni sustav, zbog čega postoji stalni nedostatak mogućnosti zbrinjavanja i pomoći žrtvama mina.

Bolnice često nemaju dovoljno struje, zaliha krvi, potrebnih lijekova, medicinske opreme ni kvalificiranog osoblja, prvenstveno kirurga (primjerice Sudan). U Kambodži mnoge žrtve mina imaju dodatne reamputacije jer primarni kirurški zahvat nije odgovarajuće izveden. Izvješće Fonda Ujedinjenih naroda za djecu (engl. United Nations Children's Fund, UNICEF) za Mozambik ukazuje na više od osam tisuća žrtava mina i samo četiri ortopeda koji rade u glavnom gradu Maputu.

Indirektne posljedice zbog velikog broja žrtava mina mogu dovesti do promjena javnozdravstvenih prioriteta (primjerice cijepljenje djece), što može rezultirati porastom ostalih, a osobito zaraznih bolesti (kolera) ili povećanjem općeg mortaliteta (nedostatna prehrana i izgladnjelost kod žena i djece). U Ugandi je osim oskudice hrane, dodatni problem rasprostranjenost HIV/AIDS-a, uz onemogućen pristup zdravstvenim službama i odlazak po lijekove zbog miniranih područja.

5. Protuminsko djelovanje

Prema UN-u iz 1998. godine, protuminsko djelovanje (engl. Mine Action) je naziv koji se koristi kao zajednički pristup koordinaciji i rješavanju problema mina, a uključuje sve aktivnosti kojima se nastoje ukloniti i ublažiti posljedice uzrokovane minama. Protuminsko djelovanje je određeno kroz pet elemenata važnih za sigurnost života ljudi, a to su: razminiranje (uključujući izvid, redukciju i obilježavanje minski sumnjivih područja); edukacija stanovništva zbog opasnosti od mina; zbrinjavanje i pomoć žrtvama mina i njihova reintegracija u društvo; zagovaranje zabrane mina i uništavanje uskladištenih zaliha mina.

Unutar UN-a razvijena je Služba protuminskog djelovanja (engl. United Nations Mine Action Service, UNMAS) koja je globalno odgovorna i koordinira sve aktivnosti za vrijeme humanitarnih kriza, redovitih akcija ili mirovnih operacija u pojedinim zemljama. Na prijedlog UN-a iz 2005. godine „Međunarodni dan osvješćivanja opasnosti od mina i pomoći u protuminskom djelovanju“ - 4. travnja obilježava se svake godine u cijelom svijetu. Veliki doprinos u razvoju sustava protuminskog djelovanja u Hrvatskoj dale su UN-ove organizacije putem raznih programa pomoći sve do 2003. godine kad odlaze iz Hrvatske.

Hrvatski centar za razminiranje

Uredbom Vlade Republike Hrvatske od 19. veljače 1998. godine osnovan je Hrvatski centar za mine, kasnije nazvan Hrvatski centar za razminiranje nadležan za organizaciju, provođenje i koordinaciju protuminskog djelovanja u suradnji s različitim ministarstvima, institucijama i udrugama, kao i osobnim inicijativama u zemlji i inozemstvu. Godine 2012. Uredbom Vlade Republike Hrvatske osnovan je i Ured za razminiranje.

Vlada Republike Hrvatske usvojila je prvi Nacionalni program protuminskog djelovanja 2000. godine s ciljem razminiranja Hrvatske do 2010. godine, koji je temeljem zahtjeva za produženjem roka zbog složenosti minskog problema i financijskih razloga produžen do 1. ožujka 2019. godine.

UN-ov centar za razminiranje (engl. United Nations Mine Action Centre, UNMAC) izradio je 1996. godine procjenu minski opasnog područja u Hrvatskoj koje je obuhvaćalo približno 13 tisuća četvornih kilometara (površina Hrvatske iznosi 56.542 četvorna kilometra) i oko tri milijuna mina.

U opasno područje bile su uključene zone razdvajanja zaraćenih strana koje su dodatno proširene radi ukazivanja lokalnom stanovništvu na ograničeno kretanje uz veliki oprez. Tako definirani prostor protezao se kroz 14 (od ukupno 21) županija: Bjelovarsko-bilogorska, Brodsko-posavska, Dubrovačko-neretvanska, Karlovačka, Ličko-senjska, Osječko-baranjska, Požeško-slavonska, Sisačko-moslavačka, Splitsko-dalmatinska, Šibensko-kninska, Virovitičko-podravsko, Vukovarsko-srijemska, Zadarska i Zagrebačka.

Ubrzo nakon osnivanja Hrvatskog centra za razminiranje započeto je s utvrđivanjem minski sumnjivih područja pa je 1999. godine procijenjena minska opasnost na površini od 5.980 četvornih kilometara. Krajem 2004. godine završeno je sustavno izviđanje svih gradova i općina u kojima je postojala sumnja na postojanje mina i neeksplozivnih ubojnih sredstava te je minski sumnjivi prostor precizno definiran na površini od 1.174 četvorna kilometra.

Godine 2015. minski sumnjivi prostor u Hrvatskoj proteže se na području deset županija u 78 gradova i općina u kojima živi približno 580 tisuća stanovnika (od ukupno 4.253.290 prema popisu stanovništva iz 2011. godine). Bjelovarsko-bilogorska i Zagrebačka županija su razminirane 2005. godine, a Dubrovačko-neretvanska i Virovitičko-podravsko županija 2014. godine.

Od osnutka Hrvatskog centra za razminiranje 1998. do 31. prosinca 2014. godine ukupno je za poslove humanitarnog razminiranja utrošeno približno 4,5 milijarde kuna, od čega je 60 posto iz državnog proračuna Republike Hrvatske, a ostalo od pravnih osoba, donacija i Svjetske banke. U istom razdoblju ukupno je razminirano 483,36 četvornih kilometara.

Hrvatski centar za razminiranje djeluje kroz središnji ured u Sisku i dvije podružnice u Osijeku i Zadru ostvarujući svoje zadaće: planiranje i provođenje humanitarnog razminiranja, obilježavanje minski sumnjivih područja i građevina, izrada projekata razminiranja i provođenja stručnog nadzora, koordinacija edukacije stanovništva o opasnosti od mina i pomoći žrtvama mina i ostali poslovi. Na poticaj Hrvatskog centra za razminiranje od 2012. godine travanj se obilježava kao mjesec zaštite od mina.

Poštivanjem međunarodnih normi i razvijanjem standardnih operativnih postupaka (SOP), Hrvatski centar za razminiranje postao je stručni centar koji sudjeluje u rješavanju globalnog problema mina i pomaže drugim nacionalnim centrima za protuminsko djelovanje u njihovom predstavljanju donatorskoj zajednici.

Godine 1999. Hrvatski centar za razminiranje osnovao je Zakladu „Hrvatska bez mina - zaklada za humanitarno razminiranje Hrvatske“ (Zaklada HBM) s ciljem prikupljanja novčanih sredstava za razminiranje i edukacije o opasnosti od mina te pomoći žrtvama mina. Mnoge osobe iz javnog života podržavaju rad Zaklade HBM pa je na taj način dosad prikupljeno 12 milijuna kuna.

Godine 2003. Hrvatski centar za razminiranje osnovao je Centar za testiranje, razvoj i obuku d.o.o. (CTRO), koji se svojim radom dokazao ne samo u Hrvatskoj, već i u međunarodnoj zajednici (primjerice ispitivanje kvalitete strojeva za razminiranje, osposobljavanje pasa za detekciju mina, izdavanje publikacija, vođenje znanstvenih projekata i dr.).

Osnivanjem Grupacije za poslove humanitarnog razminiranja u inozemstvu d.o.o. (Grupacija) 2008. godine sa sjedištem u Zagrebu, Hrvatski centar za razminiranje dobio je mogućnost izvoza znanja, proizvoda i tehnologije na međunarodno tržište. Hrvatski centar za razminiranje 2009. godine postao je vlasnik tvrtke Mungos Razminiranje d.o.o. u kojoj su većinom zaposleni hrvatski branitelji.

5. 1. Značajne konvencije u protuminskom djelovanju

Otavska konvencija

Nakon dugogodišnjeg rada brojnih međunarodnih vladinih i nevladinih organizacija, na Glavnoj skupštini UN-a 1996. godine donesena je Rezolucija 51.45S koja poziva sve države svijeta na što skoriju zabranu protupješačkih mina. Na poticaj kanadske vlade u Otavi je 18. rujna 1997. godine usvojen Sporazum o zabrani mina koji su potpisali predstavnici 89 zemalja.

Među vodećim zagovornicima zabrane mina bio je i ICRC pod jakim utjecajem svojih liječnika i medicinskih sestara koji su u bolnicama diljem svijeta zbrinjavali na tisuće ljudi ranjenih u oružanim sukobima i bili svjedoci stravičnih ozljeda uzrokovanih minama. Međunarodnoj kampanji za zabranu kopnenih mina (engl. International Campaign to Ban Landmines, ICBL) dodijeljena je Nobelova nagrada 1997. godine za napore uložene u ostvarivanju te humane zamisli.

Konvencija o zabrani uporabe, stvaranja zaliha, proizvodnje i prijenosa protupješačkih mina i o njihovom uništenju (Otavska konvencija) stupila je na snagu 1. ožujka 1999. godine, čime su se države potpisnice obvezale na ispunjavanje određenih zadaća u roku deset godina.

Jedinstvena je značajka Otavske konvencije što prvi put u povijesti jedan sporazum o zabrani oružja zasnovan na principima međunarodnog humanitarnog prava dobiva suglasnost različitih država svijeta, jer se u njemu zahtijeva pomoć žrtvama tog oružja zbog užasnih posljedica za čovječanstvo.

Unatoč tome, neke države još uvijek nisu potpisale Otavsku konvenciju (primjerice Indija, Kina, Rusija, SAD). Republika Hrvatska je 12. zemlja potpisnica Otavske konvencije od 4. prosinca

1997. godine koju je Hrvatski sabor ratificirao 20. svibnja 1998. godine. Nekoliko godina kasnije donesen je Zakon o zabrani uporabe, stvaranja zaliha, proizvodnje i prijenosa protupješačkih mina i o njihovom uništenju (NN 141/04).

Svake godine 1. ožujka obilježava se obljetnica Otavske konvencije (ukupno 160 država stranaka 2014. godine) i podsjeća na potrebu stvaranja zajedništva prema konačnoj zabrani svog oružja koje ubija nakon završenog sukoba. Čak i neke države koje nisu potpisale Otavsku konvenciju prestaju proizvoditi protupješačke mine unazad nekoliko godina (primjerice Irak), a među tim je zemljama učinjen značajan napredak za pomoć preživjelima od mina (Nepal, Šri Lanka).

Dio preuzetih obveza iz Otavske konvencije u Hrvatskoj je ispunjen uništavanjem zaliha 199.003 protupješačke mine u tri navrata na predviđenim poligonima, čime je Služba za nadzor naoružanja Ministarstva obrane ispunila potpisane obveze do 23. listopada 2002. godine. Za vojnu obuku, testiranje strojeva, opreme i razvoj tehnologije u humanitarnom razminiranju ostavljeno je 6.179 protupješačkih mina.

Značajno je spomenuti da je 6. Sastanak država stranaka Otavske konvencije organiziran u Zagrebu 2005. godine kao prvi sastanak održan u zemlji koja je istodobno primatelj pomoći za razminiranje, čime je dobiveno priznanje međunarodne zajednice za postignuća Hrvatske u protuminskom djelovanju s iskustvom koje može podijeliti sa zemljama koje imaju sličan problem.

Europski parlament također je preuzeo političke obveze prema zabrani protupješačkih mina pa je primjerice od 1997. do 2004. godine utrošena jedna milijarda eura za protuminsko djelovanje, što je iznosilo više od polovine novčane pomoći cijelog svijeta, a pomoć se i dalje nudi prema zadanim uvjetima. Europska zajednica podržava države članice u implementaciji Otavske konvencije i nastoji postići „svijet bez mina“ za sigurnost svih ljudi. Mine i dalje prijete ugrožavajući lokalnu i regionalnu sigurnost, smanjujući razvoj partnerstva zemalja Europske unije čija je zadaća postići broj od „nula žrtava mina“.

Konvencija o određenom konvencionalnom oružju

Prateći napredak međunarodne zajednice u smanjivanju broja ozljeda, smrti i patnji zbog mina, ICRC nastoji svojim utjecajem ublažiti štete nastale, ne samo od mina, već i od eksplozivnih ostataka iz rata. Skrbeći o brojnim žrtvama oružanih sukoba, ICRC poziva zemlje potpisnice UN-ove *Konvencije o zabrani ili ograničenju uporabe određenog konvencionalnog oružja koje se smatra izuzetno opasnim ili je neselektivnog djelovanja* - Konvencija o određenom konvencionalnom oružju (engl. Convention on Certain Conventional Weapons, CCW) iz 1980.

godine na potpisivanje novog međunarodnog sporazuma kojim se pozivaju zemlje iz sukoba na čišćenje neeksplozivnih i napuštenih eksplozivnih ubojnih sredstava koji također prijete stanovništvu.

Dodatni Protokol V. nastao je kao rezultat rastuće svijesti krajem 20. stoljeća jer je zaštita od neeksplozivnih ubojnih sredstava i zaostalog oružja bila nedovoljna. Nakon sukoba, zaraćene strane odgovorne su za pružanje informacija i uklanjanje eksplozivnih ostataka iz rata na području koje je bilo pod njihovom kontrolom. Republika Hrvatska je među prvih pet zemalja koje su potpisale Protokol V. koji je Hrvatski sabor ratificirao 2004. godine (NN 11/04).

Konvencija o kazetnom streljivu

Konvencija o kazetnom streljivu (engl. Convention on Cluster Munitions, CCM) smatra se važnim međunarodnim postignućem nastalim kao rezultat Procesu u Oslu 2008. godine. Dodatna posebnost Konvencije o kazetnom streljivu je iznimna posvećenost žrtvama pa se smatra najvažnijim sporazumom o razoružanju nakon Otavske konvencije. Konvencija o kazetnom streljivu stupila je na snagu 1. kolovoza 2010. godine (77 država stranaka). Hrvatski sabor ratificirao je Konvenciju o kazetnom streljivu 5. lipnja 2009. godine (NN 5/09).

5. 2. Hrvatski Crveni križ u protuminskom djelovanju

Budući je razminiranje složen i dugotrajan postupak, preventivne mjere moraju biti usmjerene zaustavljanju posljedica zbog postojećih mina, a u lokalnim zajednicama razvijeni programi edukacije o opasnosti od mina. Strategija Međunarodnog pokreta Crvenog križa i Crvenog polumjeseca posebno poziva ICRC da podrži nacionalna društva Crvenog križa i Crvenog polumjeseca u provođenju takvih programa.

Poštivanjem društvenih i ekonomskih obilježja nastali su različito organizirani programi edukacije o opasnosti od mina i eksplozivnih ostataka iz rata u više od 20 zemalja Afrike, Azije, Europe, Južne Amerike (primjerice Afganistan, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Irak, Kosovo, Nikaragva, Tadžikistan).

Godine 1996. ICRC počinje prvi put u svijetu s provođenjem „pilot projekta“ programa Upoznavanja s opasnošću od mina (engl. Mine Risk Education, MRE) u suradnji s Hrvatskim Crvenim križem (HCK), čime je bilo omogućeno organiziranje preventivnih aktivnosti za zaštitu

stanovništva od mina. Prema Zakonu o Hrvatskom Crvenom križu (NN 71/10) potvrđena je značajna uloga ovog programa kao redovite djelatnosti.

Program Upoznavanja s opasnošću od mina postao je jedan od prioriteta u sustavu protuminskog djelovanja i provodi se u deset županija, odnosno 43 društva Crvenog križa koja se nalaze u blizini minski sumljivih područja (primjerice Beli Manastir, Gospić, Karlovac, Novska, Osijek, Petrinja, Sisak, Vinkovci, Zadar, Županja). Cilj programa Upoznavanja s opasnošću od mina je spriječiti ozljede i smrtnost stanovništva, sa svrhom edukacije i promicanja znanja o pravilnom i sigurnom ponašanju zbog opasnosti od mina.

Suradnja Hrvatskog Crvenog križa razvijena je s Hrvatskim centrom za razminiranje kao i s ostalim partnerima u zemlji i inozemstvu (Ministarstvo obrane, Ministarstvo unutarnjih poslova, Zajednica udruga hrvatskih civilnih stradalnika iz Domovinskog rata i dr.) koji sudjeluju u protuminskom djelovanju.

Poticaji zajednica

Predavanja za stanovništvo

Edukacija stanovništva provodi se učenjem, ponavljanjem, podsjećanjem i upozoravanjem na opasnosti od mina i eksplozivnih ostataka iz rata. U suradnji s ravnateljima društava Crvenog križa, 27 osposobljenih instruktora više puta mjesečno organiziraju predavanja za odrasle, koja se održavaju u prostorima društava Crvenog križa ili drugdje (mjesna zajednica, sportsko društvo, vatrogasni dom i sl.).

Predavanja za djecu i mlade prilagođena su uzrastu i najčešće se održavaju u osnovnim i srednjim školama za vrijeme nastave ili na satovima razredne zajednice za djecu i roditelje. Izobrazba djece također se može provoditi u sklopu igraonica, na ljetovanjima ili zimovanjima koja organiziraju neka društva Crvenog križa i u vrtićima.

Okupljanje odraslih osoba katkad je otežano jer nemaju vremena za predavanja. Posebno je važno obratiti pozornost na ciljano odabrane i ugrožene skupine stanovništva, koji su dodatno izloženi opasnosti stradavanja od mina i eksplozivnih ostataka iz rata, kao i na sve one koji se zbog načina života i rada kreću ili zadržavaju na prostorima koji su prijeteće opasni (lovci, ratari, stočari, šumari, vatrogasci).

Na zahtjev različitih tvrtki i javnih poduzeća (Hrvatske željeznice, Hrvatske šume i dr.) organiziraju se

predavanja koja je dosad slušalo više od četiri tisuće terenskih radnika. Zanimljiva i uvijek nekom novošću dopunjena predavanja o opasnosti od mina dosad je slušalo više od 550 tisuća djece i odraslih. Osposobljavanje i dopuna znanja instruktora provodi se i unapređuje na seminarima Hrvatskog Crvenog križa.

Lokalni projekti

Organiziranje predavanja postupno je preraslo u prateća događanja za javnost sa svrhom neposrednog širenja sigurnosnih poruka o opasnosti od mina. Zahvaljujući stečenim iskustvima u radu, na poticaj ravnatelja društava Crvenog križa nastaju različiti prijedlozi kao samostalni ili prateći događaji za javnost u zajednici.

Lakoćom pripreme i postava, na taj način nastali lokalni projekti izazivaju zanimanje djece i odraslih okupljanjem u središtima gradova i okolnim mjestima. Prigodno se organiziraju izložbe likovnih radova, dječji igrokazi, predstave („Ne, ne mi-ne“, kazalište Daska iz Siska), koncerti, sportska natjecanja i uključuju osobe iz javnog života. Dosad je više od 200 lokalnih projekata vidjelo približno 150 tisuća građana.

Izradom i raspodjelom promidžbenih materijala (brošure, leci, plakati) za djecu i odrasle prenose se poruke upozoravanja na opasnosti od mina i eksplozivnih ostataka iz rata. Promidžba u medijima i javnosti predstavlja važno sredstvo širenja sigurnosnih poruka. Na taj način nastoji se obuhvatiti što veći broj građana na lokalnoj i nacionalnoj razini (tisak, radio, televizija, internet) i upozoriti širu javnost na još uvijek prisutnu opasnost od mina i eksplozivnih ostataka iz rata. Dosad je objavljeno osam televizijskih i 16 radijskih spotova na lokalnim i nacionalnim postajama u Hrvatskoj.

Igrališta za djecu bez mina

Početak Domovinskog rata bezbrižno djetinjstvo mnoge djece nasilno je prekinuto, a dostupna mjesta i sadržaji za igru ostali su samo sjećanje. Originalna zamisao lokalnog projekta izgradnje igrališta za djecu nastala je na poticaj Gradskog društva Crvenog križa Vinkovci 2000. godine i ubrzo je proširena na ostala područja Hrvatske koja se nalaze u blizini minski sumnjivih površina.

Izgradnjom igrališta želi se spriječiti stradanje djece koja žive u blizini minski sumnjivih područja. Dosad je izgrađeno ukupno 88 igrališta, od čega je 51 igralište izgrađeno na području rada Gradskog društva Crvenog križa Vinkovci, dok je preostalih 37 igrališta izgrađeno na području rada društava Crvenog križa (primjerice Benkovac, Darda, Glina, Karlovac, Nova Gradiška, Ogulin, Pakrac, Slavonski Brod, Topusko, Vojnić, Županja). Igrališta su izgrađena

uz pomoć novčanih sredstva Hrvatskog Crvenog križa i donatora (Coca-Cola, Europlakat, McDonald's, Vlada Japana, Zagrebačka banka, gradovi prijatelji ili privatne osobe iz inozemstva).

Povodom svečanog otvorenja igrališta prigodno se izrađuju pokloni za djecu (kape, majice i sl.) s različitim porukama o opasnosti od mina. Izgradnjom igrališta odraslima, a osobito djeci pruža se osjećaj sigurnosti i skrbi o zaštiti zdravlja, čime se stvaraju bolji uvjeti života za sve stanovnike jedne zajednice.

5. 3. Prikupljanje podataka o žrtvama mina

Prikupljanje podataka o žrtvama mina može biti otežano jer se minirana područja najčešće nalaze u teško dostupnim i nepristupačnim regijama svijeta kao i u zemljama koje još uvijek mogu biti zahvaćene oružanim sukobom. Mnoge žrtve mina nikad ne uspiju doći do medicinske pomoći pa zato nisu službeno registrirane.

Sistematsko prikupljanje podataka o žrtvama mina trebalo bi biti usklađeno s međunarodnim standardima, ali također prilagođeno uvjetima i potrebama svake zemlje. Podaci se mogu prikupljati iz različitih izvora kao što su političke, vojne ili administrativne vlasti, nevladine udruge, UN, ICRC, nacionalna društva Crvenog križa i Crvenog polumjeseca i dr. Zajednička suradnja pomaže stvaranju centraliziranog minsko-informacijskog sustava i boljem određivanju prioriteta protuminskog djelovanja.

U većini zemalja, podaci koji se odnose na informacije o preživjelima i njihov socijalni i ekonomski status su nedostatni te se slabo koriste za planiranje protuminskog djelovanja (primjerice ne zna se točan broj žrtava mina ili koji su problemi njihovih obitelji i sl.).

Prema podacima GICHD-a u 48 zemalja svijeta (od 68) postoji evidencija žrtava mina korištenjem IMSMA ili neke druge makar djelomične baze podataka, dok u približno 20 zemalja svijeta nema niti jednog sustava izviđanja ili nadzora o žrtvama mina.

Utvrđivanje minskog incidenta može biti zasnovano prema vrsti mine i ozljede, informacijama preživjelih kao i onih koji se nalaze u blizini, odnosno na svim pretpostavkama s mjesta nesreće.

Svi podaci o incidentu i stradaloj osobi (spol, dob, aktivnost i sl.) od velike su važnosti za razvoj odgovarajućih intervencija protuminskog djelovanja.

U zemljama u kojima nema javnozdravstvene evidencije podaci o žrtvama mina su manjkavi (nedostaju osobni podaci, preklapaju se podaci i dr.). Mnoge informacije o žrtvama LMR dobiva putem medija, nevladinih organizacija, razgovora sa žrtvama i njihovim obiteljima, pomoću nadgledanja i iz drugih izvora. Čak i u zemljama gdje se prikupljanje podataka smatra potpunim, postoji mogućnost da stradavanja iz udaljenih i teško dostupnih područja nisu evidentirana ili o tome nema izvješća.

WHO nastoji osigurati stalnu tehničku pomoć i razvoj međunarodnih standarda za prikupljanje podataka o žrtvama mina pa zajedno s ICRC-em i drugim organizacijama nastoji uspostaviti globalni izvještajni sustav stvaranjem „Vodiča za prikupljanje i nadzor ozljeda od kopnenih mina i neeksplozivnih ubojnih sredstava“ (engl. Guidance for surveillance of injuries due to landmines and unexploded ordnance), kako bi se osigurala pomoć u radu i omogućila razmjena i usporedba podataka između različitih zemalja svijeta.

UNICEF je 2003. godine započeo s Centrom za kontrolu i prevenciju bolesti (engl. Centers for Disease Control and Prevention, CDC) raditi na promociji javnozdravstvenog pristupa i Primjeni epidemiologije u protuminskom djelovanju (engl. Field Epidemiology for Mine Action Course, FEMAC).

U Hrvatskom centru za razminiranje se nalazi baza podataka o žrtvama mina koja je preuzeta od UNMAC-a u Hrvatskoj 1999. godine, zajedno s manjim brojem prikupljenih podataka iz nekih drugih izvora (Ministarstvo unutarnjih poslova, zdravstvene ustanove, Hrvatski Crveni križ, nevladine udruge, mediji i dr.). Nakon revizije općeg izvoda Hrvatskog centra za razminiranje u 114 gradova i općina tijekom proteklih nekoliko godina stalno se radi na obnovi i sređivanju baze podataka. Prikupljanje podataka o žrtvama mina u okviru planiranja programa protuminskog djelovanja ostaje i dalje izazov za mnoge zemlje.

5. 4. Pomoć žrtvama mina

Prema GICHD smatra se da operativno protuminsko djelovanje (humanitarno razminiranje) ima ograničenu ulogu u pomoći žrtvama mina, ali usprkos tome još uvijek značajno pridonosi potrebama stanovništva i žrtvama, kao i njihovoj socijalnoj i ekonomskoj reintegraciji. Prema različitim izvorima podataka, u svijetu ima od 400 do 500 tisuća žrtava mina čiji će troškovi rehabilitacije iznositi više od tri milijarde američkih dolara u sljedećih deset godina.

Pomoć žrtvama mina nije ograničena samo na medicinsku pomoć zbog traumatske ozljede nastale eksplozijom mine, već uključuje daljnju fizikalnu rehabilitaciju, psihološku podršku

te socijalnu i ekonomsku reintegraciju preživjelih osoba i njihovih obitelji u društvo uz provođenje preventivnih programa i poštivanje zakonodavstva. Prema članku 6. stavku 3. Otavske konvencije: „Svaka država potpisnica koja je to u stanju učiniti, dužna je pružiti pomoć i skrb, i rehabilitaciju te socijalnu i ekonomsku reintegraciju žrtava mina i edukativne programe zbog opasnosti od mina“.

Žrtve mina najčešće imaju trajna tjelesna oštećenja pa osim fizikalne rehabilitacije trebaju i psihološku podršku za što bržu reintegraciju u društvo. Prema izvješćima WHO većina se zdravstvenih službi nalazi u urbanim područjima, dok se mine najčešće nalaze u udaljenim ruralnim područjima gdje stradavaju civili.

Postojeći centri za fizikalnu rehabilitaciju pretežito su smješteni u glavnim gradovima, a putovanje do njih može biti skupo ili nesigurno zbog oružanih sukoba ili nemira koji još traju. Rehabilitacija jedne žrtve mina iznosi od tri do pet tisuća američkih dolara mjesečno, što je znatan iznos za zemlje u razvoju i često nadmašuje troškove razminiranja.

Prema nekim podacima, u svijetu najveći broj žrtava mina živi u siromašnim zemljama svijeta (Afganistan, Angola, Kambodža), a manje od deset posto svih žrtava ima pristup zdravstvenoj rehabilitaciji. Prema WHO gotovo sve zemlje u razvoju imaju neki oblik rehabilitacijske službe, koje mogu obuhvatiti svega pet posto osoba s tjelesnim oštećenjem u lokalnoj zajednici.

U nekim zemljama svijeta veliki broj osoba s amputacijama nikad nije bio na fizikalnoj rehabilitaciji ili dugo čeka na novo ortopedsko pomagalo i zamjenu starog, koje olakšava kretanje ozlijeđenoj osobi čime počinje privikavanje na novi život.

Oporavak traumatizirane osobe u kasnijoj psihosocijalnoj rehabilitaciji svakako ovisi o podršci obitelji i sredini u kojoj stradala osoba živi i radi. Mnoge međunarodne organizacije, uključujući i njihovo članstvo u ICBL pomažu pri liječenju i rehabilitaciji žrtava mina. Program pripreme (fizikalna rehabilitacija) za korištenje ortopedskog pomagala (proteze ili štake) kod obostrane potkoljenične amputacije traje prosječno 48 dana, dok program privikavanja traje prosječno 94 dana.

Dijete koje je stalo na minu trebat će i do 35 proteza tijekom života, a mlađa aktivna osoba trebat će svake dvije godine novu protezu. Ograničena opskrba ortopedskim pomagalima može odrediti razinu ovisnosti osoba s amputacijom o tuđoj pomoći i na taj način opterećenje gospodarstva.

Zajednička strategija WHO i ICRC poziva sve zemlje svijeta na zaštitu civila od mina za vrijeme i nakon oružanog sukoba u okviru rada vlastitog sustava zdravstva i socijalne skrbi. Zbrinjavanje i pomoć žrtvama mina mora biti zasnovano na principu jednakosti svih stanovnika bez obzira

na uzrok ozljede. Svaka država odgovorna je za zdravlje svojih građana pa je na taj način odgovorna za pomoć i skrb o žrtvama mina unutar svog teritorija.

Mnoge međunarodne organizacije (Handicap International, ICRC, LSN i dr.) uključujući i njihovo članstvo u ICBL-u sudjeluju u radu i pomažu u liječenju i rehabilitaciji žrtava, ali i jačanju njihovih prava prilagodbom javnozdravstvenih strategija i programa koji značajno mogu smanjiti broj žrtava mina.

Na Prvoj revizijskoj konferenciji Otavske konvencije održanoj u Nairobiju 2004. godine zaključeno je (prema definiciji ICBL-a iz 1999. godine): „*Žrtve mina uključuju sve one koji su individualno ili kolektivno, fizički ili psihički patili zbog ozljede, ekonomskog gubitka ili značajnog oštećenja i pogoršanja svojih osnovnih prava nastalih u odnosu na postavljene mine*“. Također, u Nairobiju je Hrvatska svrstana među 24 zemlje svijeta – VA24 (engl. Victim Assistance 24) kao zemlja sa značajnim brojem žrtava mina, među koje još spadaju Afganistan, Bosna i Hercegovina, Kolumbija, Sudan, Tajland i dr.

Općenito se smatra kako Hrvatska ima dobro razvijen zdravstveni sustav i specijalističku zaštitu (dobra kvaliteta kirurškog zbrinjavanja i fizikalna rehabilitacija) s mrežom opremljenih zdravstvenih ustanova (klinički bolnički centri, opće i specijalizirane bolnice, domovi zdravlja, hitna medicinska služba, lječilišta i dr.). Pomoć žrtvama mina uvijek je dostupna i moguća u kratkom vremenu, prijevoz osiguran vozilom hitne medicinske službe, a nastavak liječenja u bolnici.

S ciljem zaštite interesa i pomoći žrtvama mina u Hrvatskoj djeluju udruga MineAid i Udruga žrtava mina Karlovačke županije ostvarujući informativnu, edukativnu i stručnu podršku. Jedan od značajnih projekata je razvoj Centra M.A.R.E (Model aktivne rehabilitacije i edukacije) u Rovinju za psihosocijalnu rehabilitaciju djece stradale od mina i njihove obitelji.

Različiti oblici prava žrtava mina u Hrvatskoj se ostvaruju kroz mnoge zakone kao što su primjerice Zakon o zdravstvenoj zaštiti, Zakon o zdravstvenom osiguranju, Zakon o zaštiti vojnih i civilnih invalida rata i Zakon o pravima hrvatskih branitelja i članova njihovih obitelji. Prema Ustavu Republike Hrvatske, članak 57, stavak 2: „*Posebnu skrb država posvećuje zaštiti invalidnih osoba i njihovu uključivanju u društveni život*“. Republika Hrvatska je potpisnica UN-ove Konvencije o pravima osoba s invaliditetom od 30. ožujka 2007. godine, koju je Hrvatski sabor ratificirao 15. kolovoza 2007. godine.

Naputak za održavanje predavanja

Priprema i pristup predavanju ključna su umijeća dobrog izlaganja. Preporučljivo je organizirati predavanja na kojima ima od deset do 30 sudionika u trajanju od 45 (školski sat) do 60 minuta. Vrijeme predavanja treba prilagoditi razdoblju dana koje utječe na pažnju slušatelja (jutro, popodne, večer). Prije predavanja dobro je upoznati prostor, opremu, svjetlo, ozvučenje, grijanje i raspored sjedala. Dobro je odrediti pretpostavke o slušateljima i njihovom prethodnom znanju kao i očekivanja u odnosu prema zadanoj temi izlaganja.

Na početku svakog predavanja valja se predstaviti, navesti koliko će trajati i najaviti vrijeme za odgovore na pitanja. Važno je izazvati pozornost slušatelja i održavati razumljivost tijekom cijelog izlaganja. Koncentracija i budnost slušatelja se mijenja, najveća je na početku, zatim postupno opada i opet se povećava na kraju na predavanja.

U pripremi izlaganja valja odabrati informativni naslov, relevantne poruke i odgovarajuću razinu pojedinosti te jasno organizirati poruke, kako bi cilj bio postignut, odnosno odlučiti koje se poruke izlažu vizualno, a koje verbalno (usmeno).

Vizualna pomagala (karte, slike) pomažu slušateljima u razumijevanju i pamćenju glavnih poruka. Preporučena je uporaba tehničkih (projektor, računalo) i drugih pomagala (ploča, plakati) predviđenih za održavanje predavanja.

Dobri predavači nadziru redoslijed iznošenja svojih poruka kao i okruženje u kojem se nalaze. Važno je držati kontakt očima i uspostaviti izravan odnos sa slušateljima, upućivati na primjere iz prakse i posljednje novosti. Predavač može privući pozornost onime što i kako govori, tumačenjem pojmova ili raspravom. Nije loše upriličiti kratke stanke i koristiti lako pamtljive izraze uz moguć humor koji djeluje samo ako je primjeren temi.

Određena količina napetosti očekuje se kod predavača pa je potrebno održavati kontrolu nad vlastitim izlaganjem. Najčešći oblici napetosti su: zaboravljanje sadržaja (što se želi reći), prebrzo ili presporo izlaganje, govor monotonog ili nečujnog glasa, uznemirivanje slušatelja nekontroliranim pokretima i dr. Kratke bilješke manjeg oblika mogu poslužiti samo kao podsjetnik, ali ne i za čitanje.

Za vrijeme izlaganja nije dobro okretati leđa slušateljima, čitati podijeljeni materijal, prikazati mnoštvo teksta ispisanog sitnim slovima ili složene dijagrame, stvarati sjenovite slike tijelom, ostaviti posljednje vizualne poruke pred očima slušatelja i sl.

Vrijeme ostavljeno za pitanja ne smije biti dulje od predviđenog. Odgovori na pitanja moraju biti stručni, a mogu se davati tijekom ili na kraju predavanja, ovisno o odluci predavača. Na postavljeno pitanje valja zahvaliti te ga ponoviti radi vlastite sigurnosti razumijevanja. Ne zna li predavač odgovoriti na pitanje, to treba i reći, uz napomenu da će usmenim ili pismenim putem naknadno odgovoriti.

Nema li pitanja, predavač ga može sam postaviti. Postoji li nasilni slušatelj koji nastoji dominirati nevažnim pitanjima, valja održavati nadzor prijateljskim stavom te se postupno obratiti drugima koji žele pitati. Prije završetka predavanja valja navijestiti kraj koji treba imati jasnu poruku. Dobro je naglasiti što se moglo naučiti i najaviti sljedeće predavanje ako je tako predviđeno. Nadasve je važno pridržavati se predviđenog vremena za predavanje.

UPAMTITE!

ZA VRIJEME EDUKACIJE NIJE DOZVOLJENO DOTICATI ŠKOLSKE
PRIMJERKE MINA NI EKSPLOZIVNIH OSTATAKA IZ RATA.

Popis kratica

Kratice na hrvatskom jeziku

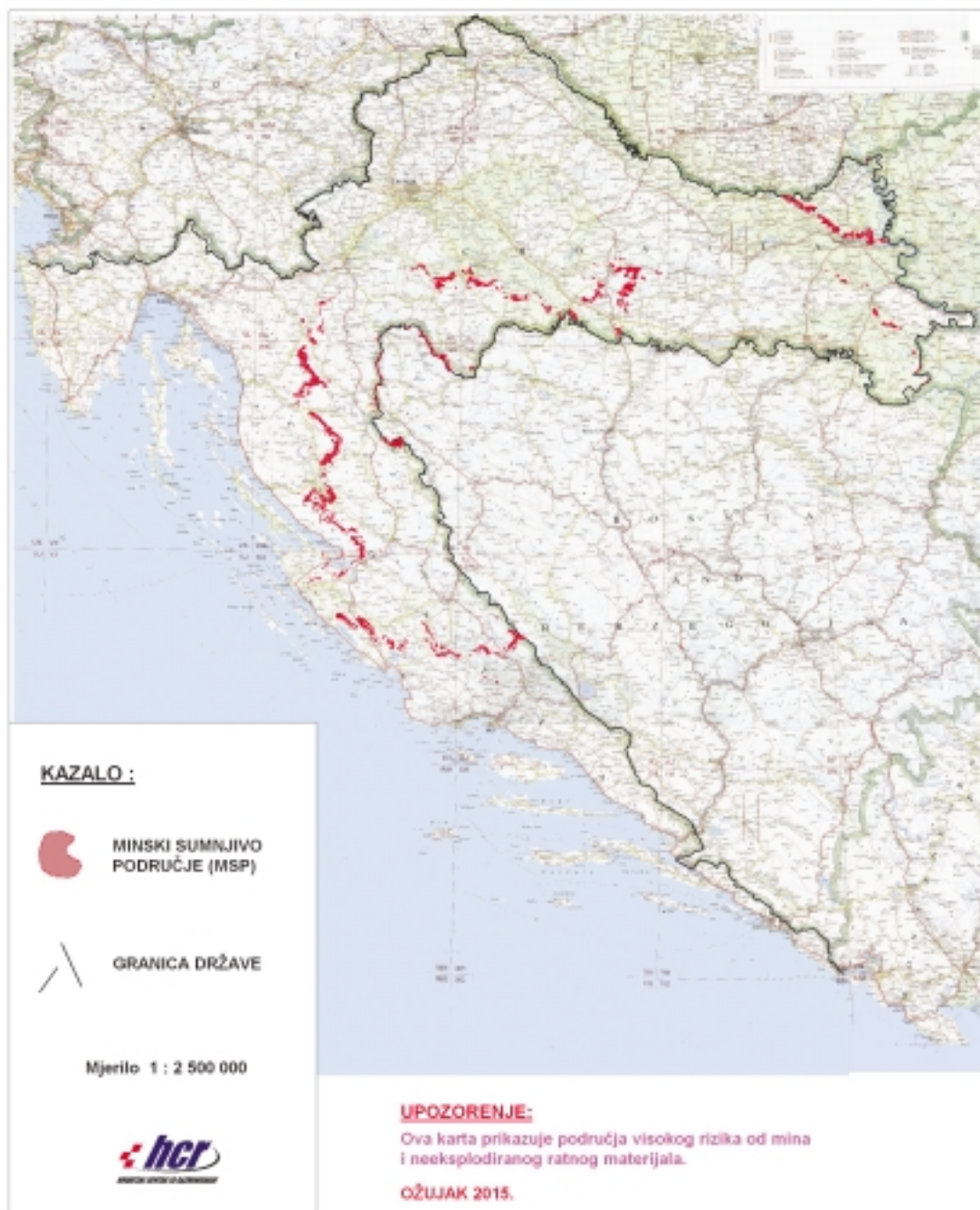
CTRO - Centar za testiranje, razvoj i obuku
HCK - Hrvatski Crveni križ
HCR - Hrvatski centar za razminiranje
MES - Minsko-eksplozivno sredstvo
MIS - Minsko-informacijski sustav
MSP - Minski sumnjivo područje
NUS - Neeksplozivno ubojno sredstvo
SOP - Standardni operativni postupak

Kratice na engleskom jeziku

CCM - Convention on Cluster Munition
CCW - Convention on Certain Conventional Weapons
ERW - Explosive remnants of war
EUFOR – European Union Forces
GICHD - Geneva International Centre for Humanitarian Demining
ICBL - International Campaign to Ban Landmines
ICRC - International Committee of the Red Cross
IED - Improvised explosive devices
IMAS - International Mine Action Standards
IMSMA - Information Management System for Mine Action
LMR - Landmine Monitor Report
MRE - Mine Risk Education
PHR - Physicians for Human Rights
UN - United Nations
UNICEF - United Nations Children's Fund
UNMAC - United Nations Mine Action Centre
UNMAS - United Nations Mine Action Service
UXO - Unexploded ordnance
VA24 - Victim Assistance 24
WHO - World Health Organization

Prilog

MINSKI SUMNJIVA PODRUČJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Popis literature

- Bilukha OO, Brennan M, Anderson M, Tsitsaev Z, Murrtaeva E, Ibragimov R. Seen but Not Heard: Injuries and Deaths from Landmines and Unexploded Ordnance in Chechnya, 1994 - 2005. *Prehospital and Disaster medicine* 2007; 22:6.
- Brinkert K. Understanding the Ottawa Conventions Obligations to Landmine Victims. *Journal of Mine Action* 2006; 10:1.
- Burkhalter H. Landmines: Time for ban. *The Lancet* 1997; 350:9070.
- Bwale P. Mine Victims Assistance: Prehospital Care Training. WHO/PVI Unit: Geneva 1999.
- Cobey JC, Ayoutte B. Tools to measure landmine incidents and injuries. *The Lancet* 2000; 355.
- Cobey JC. Antipersonnel Land Mines: A Vector for Human Suffering (Editorial). *Annals of Internal Medicine* 2001; 134:421-422.
- Cobey JC. Public Health. Save lives, Save Limbs: Life Support for Victims of Mines, Wars and Accidents. *JAMA* 2001; 285:6.
- Coupland RM. Assistance for Victims of Anti-personnel Mines: Needs, Constraints and Strategy. ICRC. Geneva 1997.
- Giannou C. Antipersonnel landmines: facts, fictions and priorities. *BMJ* 1997; 315:1453-1454.
- GICHD. A Guide to Improve Communication in Mine Risk Education Program. Geneva 2002.
- GICHD. The Role of Mine Action in Victim Assistance. Geneva 2002.
- GICHD/UNDP. Socio-Economic Approaches to Mine Action-An Operational Handbook. Geneva 2002.
- Haenggi P. A Public Health Approach to Landmine Injury and Death: A Case Study of Cambodia. Basel: Swiss Tropical Institute 2004.
- Handicap International-UNICEF. Pomoć žrtvama mina u Bosni i Hercegovini: Radni dokument za podršku izradi elaborata dugoročne strategije pomoći žrtvama mina. Sarajevo: HI-UNICEF 2003.
- Harjai MM, Agarwal CD, Dave P, Jog SS, Arora P. Mine Blast Injuries - ur Experience. *MJAFI* 2005; 61:143-147.
- Hougén PH, Petersen DP, Lykke J, Mannstaedt M. Death and injury caused by land mines in Burma. *Science and Justice* 2000; 40:21-25.
- Hrvatski centar za razminiranje. Standardni operativni postupci. Sisak, 2014.
- Hrvatski zavod za norme. Humanitarno razminiranje. Terminološki rječnik. HRN 1129:2011.
- <http://www.cdc.gov/mmwr/preview/mmwrhtml/00048778.htm>
- <http://www.icrc.org/Web/Eng/siteeng0.nsf/html/lall/57JPL?OpenDocument>
- http://www.oandplibrary.org/poi/1999_01_050.asp
- <http://www.themonitor.org/index.php/publications/display?url=lm/2005/intro/survivor.html>
- <http://www.un.org/esa/socdev/enable/comp210.htm>
- ICBL. Toward a Mine-Free World: Executive Summary, 2005
- ICBL. Izvještaj Landmine Monitora: Protuminsko djelovanje u zemljama jugoistočne Europe. Zagreb 2005.

- ICBL. Landmine Monitor Report. Geneva 2013
- ICRC. Special brochure. Landmines must be stopped. Geneva 1995.
- ICRC. Anti-personnel landmines Friend or Foe? A study of the military use and effectiveness of anti-personnel mines. Geneva 1996.
- ICRC. Caring for Landmine victims. Geneva 2005.
- ICRC. Ending the Landmine Era: Achievements and challenges. Geneva 2004.
- ICRC. Explosive remnants of war: The lethal legacy of modern armed conflict. Geneva 2003.
- ICRC. Metodologija: Učinkovite tehnike izlaganja. Zagreb, 1998.
- ICRC. Mine Action: Special report. Geneva 2004.
- ICRC. Naputak za predavače: Upoznavanje s opasnošću od mina. Zagreb, 2000.
- ICRC. Towards safer communities. Geneva 2004.
- ICRC. Weapon Contamination Manual. Geneva. Geneva 2007
- ICRC-WHO. Victim assistance: A public health response for landmine victims. Geneva 2000
- IRIN. Web Special on Humanitarian Mine Action. History of landmines: IRIN 2005; 55-56.
- Krig GE, Gjini A. Number of land mine victims in Kosovo is high. BMJ 1999; 319:450.
- Krug E. Small Arms, Landmines and Health. WHO 2003.
- Krug GE, Ikeda MR, Qualls LM, Anderson AM, Rosenberg LM, Jackson JR. Preventing Land Mine-Related Injury and Disability. JAMA 1998; 280:5.
- Landmine Survivors&Victim Assistance. New Convention on disabilities may benefit landmine/UXO survivors. Newsletter 2004.
- McCarty R. The Global Burden of Injuries and Landmine/UXO Injury Surveillance. New York: UNICEF 2004.
- Meade P, Mirocha J. Civilian Landmine Injuries in Sri Lanka. USA: The Journal of Trauma: Injury, Infection and Critical Care 2000; 48:4.
- Ministry of Defense, Republic of Croatia. Observation of Stockpiled Anti-personal Mines Destruction. Knin, 2002.
- Moulton HL, Benini AA. Evidence Based Public Health Policy and Practice: Community level risk 33. factors for numbers of landmine victims in Chad and Thailand. J Epidemiol Community 2003; 75:956-959.
- Papadakis AS, Babourda CE, Mitsitskas CT and others. Anti-personnel Landmine Injuries during Peace: Experience in a European Country. Prehospital and Disaster Medicine 2006.
- Radonić V. Antipersonnel Mine Injuries in Southern Croatia. Military Medicine 169, 2004; 4:313.
- Radonić V. Injuries from Antitank Mines in Southern Croatia. Military Medicine 169, 2004; 4:320.
- Roberts LD. Staying alive. ICRC - Geneva 1999.
- Secer HI, Gonul E, Izci Y. Head Injuries due to landmines. Acta Neurochirurgica, Wien 2007; 149:777-782.
- Sethi D, Krug E. Guidance for Surveillance of Injuries due to Landmines and Unexploded Ordnance. WHO. Geneva 2000.
- Shaza N, Salih A, Salih Khalid. Victim assistance in Sudan: a new integrated approach to mine action. Landmine Survivor&Victim Assistance 2004.

- Narodne novine - Službeni list Republike Hrvatske
- The Lancet. Editorial. Would you trust an "intelligent" antipersonnel mine? The Lancet 2005; 366.
- The Lancet. Landmines and cluster bombs-picking up the pieces (Editorial). The Lancet 2002; 359.
- The Lancet. Landmines and their victims remain priorities (Editorial). The Lancet 2004; 364.
- The Lancet. World Report: Landmines pose further danger to Uganda war refugees. The Lancet 2006; 368.
- UNDP. Program Ujedinjenih naroda za razvoj. Novosti i događanja: Hrvatska 2007.
- UNMAS. Mine Action and effective coordination: the UN policy. Sectoral policy: The scope of action of mine action centers and organizations in victim assistance 2003.
- Walsh EN, Walsh SW. Rehabilitation of landmine victims - the ultimate challenge. WHO Bulletin 2003; 81 (9).
- WHA 51.8. Concerted public health action on anti-personnel mines: Geneva 1998.
- WHO Bulletin. The harm done by landmines can be reduced. 2003; 81 (9)
- Žunec O. Planet mina: taktičko-tehnički, humanitarni, socijalni, ekološki i međunarodnopravni aspekti uporabe kopnenih mina u suvremenom ratu. Strata istraživanja. Zagreb, 1997.

HUMANOST Međunarodni pokret Crvenoga križa i Crvenoga polumjeseca, nastao u želji da bez diskriminacije pruža pomoć svim ranjenicima na bojnopolju nastoji u svim prilikama spriječiti i ublažiti ljudsku patnju. Svrha Pokreta je zaštita života i zdravlja te osiguranje poštivanja ljudske osobe. On promiče uzajamno razumijevanje, prijateljstvo, suradnju i trajan mir među svim narodima. **NEPRISTRANOST** Pokret ne pravi razliku s obzirom na nacionalnu, rasnu, vjersku, klasnu ili političku pripadnost pojedinca, već nastoji ublažiti njegove muke, isključivo vodeći računa o njegovim potrebama, dajući prednost najhitnijim slučajevima unesrećenih. **NEUTRALNOST** Da bi očuvao povjerenje svih, Pokret se ne opredjeljuje u neprijateljstvima i ne upušta se u rasprave političke, rasne, vjerske ili ideološke prirode. **NEOVISNOST** Pokret je neovisan. Nacionalna društva, iako su pomoćna tijela humanitarnih službi svojih vlada i podvrgnuta zakonima svojih zemalja, moraju očuvati svoju autonomiju kako bi u svako doba mogla djelovati u skladu s načelima Pokreta. **DOBROVOLJNOST** Pokret je dobrovoljan i ne pokreće ga želja za dobitkom. **JEDINSTVO** U svakoj zemlji može postojati samo jedno društvo Crvenog križa ili Crvenog polumjeseca. Ono mora biti dostupno svima i provoditi humanitarnu djelatnost na cjelokupnom teritoriju. **UNIVERZALNOST** Međunarodni pokret Crvenog križa i Crvenog polumjeseca, u kojem sva društva imaju jednak položaj i dijele jednaka prava i dužnosti uzajamnog pomaganja, svjetski je pokret.

HRVATSKI CRVENI KRIŽ

Crvenog križa 14

10000 Zagreb

Tel. 01 4655 814

Fax. 01 4655 365

redcross@hck.hr • www.hck.hr